Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2026-75-8A,23K
Rīgā

20.10.2026. Nr. 6-6/66

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei
pmlp@pmlp.gov.lv

Informācijai: **[personai A]**
[e-pasta adrese]

Par bērna uzņemšanas Latvijas pilsonībā

Tiesībsardze, pamatojoties uz 2026. gada 22. septembrī saņemto iesniegumu, ierosināja pārbaudes lietu par bērna uzņemšanas Latvijas pilsonībā situācijā, ja vienam no vecākiem ir piešķirts bēgļa statuss. Pārbaudes lietas mērķis ir izvērtēt Pilsonības likuma 12. panta pirmās daļas 6. punkta piemērošanu situācijā, kad tajā noteikto prasību – iesniegt paziņojumu par atteikšanos no iepriekšējās pilsonības un attiecīgās valsts ekspatriācijas atļauju – izpildi objektīvi kavē apstākļi, kas var būt saistīti ar otra vecāka bēgļa statusu.

1. Pārbaudes lietā konstatētie faktiskie apstākļi

[Persona B] (turpmāk – Bērns) ir dzimusi Latvijā 2014. gada 20. augustā un reģistrēta kā Krievijas Federācijas pilsone. [Persona A] (turpmāk – Bērna māte) 2026. gada 3. martā naturalizācijas kārtībā ieguva Latvijas pilsonību. [Persona C] (turpmāk – Bērna tēvs) ir Krievijas Federācijas pilsonis, kuram 2019. gada 20. jūnijā Latvijā piešķirts bēgļa statuss, kas ir spēkā līdz šim brīdim.

No iesnieguma izriet, ka 2025. gada 21. martā Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk – Pārvalde) ar lēmumu (izziņu) Nr. 915/2025 konstatēja, ka Bērns atbilst Pilsonības likumā noteiktajiem naturalizācijas kritērijiem, un norādīja, ka vienīgais atlikušais priekšnoteikums Bērna uzņemšanai Latvijas pilsonībā ir dokuments par Bērna izstāšanos no Krievijas Federācijas pilsonības. 2025. gada 21. maijā Bērna māte Krievijas Federācijas vēstniecībā Latvijā iesniedza pieteikumu par

Bērna izstāšanos no Krievijas Federācijas pilsonības. Savukārt Bērna tēvs 2025. gada 29. maijā pie notāra noformēja piekrišanu Bērna izstāšanās procedūrai, lai viņam kā bēglim nebūtu personiski jāvēršas izcelsmes valsts diplomātiskajā pārstāvniecībā. Tomēr Bērna izstāšanās no Krievijas Federācijas pilsonības līdz šim nav pabeigta. 2026. gada 23. janvārī Pārvalde ar lēmumu Nr. 240/2026 izbeidza iepriekš uzsākto procesu pēc Bērna mātes iesnieguma, lai varētu pabeigt mātes, kura bija saņēmusi Krievijas Federācijas ekspatriācijas atļauju, naturalizācijas procesu.

2026. gada 9. jūlijā Pārvalde uzsāka jaunu administratīvo lietu par bērna uzņemšanu Latvijas pilsonībā, pamatojoties uz Pilsonības likuma 15. pantu.

2. Tiesiskais regulējums

Pilsonības likuma 15. pants paredz īpašu kārtību bērnu naturalizācijai: ja viens no vecākiem iegūst vai ir ieguvis Latvijas pilsonību naturalizējoties, pēc naturalizējamās personas lūguma Latvijas pilsonību iegūst arī šīs personas bērni līdz 15 gadu vecumam, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijā. Tādējādi Bērna mātes Latvijas pilsonība, Bērna vecums un pastāvīgā dzīvesvieta Latvijā rada tiesisku pamatu Bērna naturalizācijai saskaņā ar Pilsonības likuma 15. pantu.

Vienlaikus bērnu naturalizācijas procesā saglabājas prasība iesniegt paziņojumu par atteikšanos no savas iepriekšējās pilsonības un iepriekšējās pilsonības valsts ekspatriācijas atļauju, ja tādu paredz šīs valsts likumi, vai pilsonības zaudēšanu apliecinošu dokumentu. Šī prasība neattiecas uz personu, kurai Latvijā piešķirts bēgļa statuss.[1] Minētais izņēmums automātiski neattiecas uz personas ar bēgļa statusu ģimenes locekļiem, ja viņiem bēgļa statuss nav piešķirts. Tomēr šāds regulējums norāda uz likumdevēja izpratni par to, ka bēgļa statusa aizsardzība var objektīvi nebūt savienojama ar prasību iegūt noteiktus dokumentus no izcelsmes valsts.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. pantu visās darbībās un lēmumos, kas skar bērnu, prioritāri jānodrošina bērna tiesības un intereses. Nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu. Savukārt likuma 8. panta pirmā daļa paredz bērna tiesības uz pilsonības iegūšanu.

3. Starptautiskie standarti

Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) 1951. gada Konvencijas par bēgļa statusu pamatā ir atziņa, ka bēglis ir persona, kura pamatotu baiļu no vajāšanas dēļ nespēj vai nevēlas izmantot savas pilsonības valsts aizsardzību.[2] Šo aizsardzības būtību konkretizē konvencijas 25. pants, kas

[1] Pilsonības likums, 12. panta pirmās daļas 6. punkts un 15. pants.
[2] Apvienoto Nāciju organizācija. Konvencija par bēgļa statusu, 1. pants.

paredz: ja kādu tiesību īstenošanai bēglim parasti būtu nepieciešama tādas ārvalsts iestāžu palīdzība, pie kurām viņš nevar vērsties, valstij, kurā bēglis dzīvo, jānodrošina nepieciešamā administratīvā palīdzība ar savu iestāžu vai starptautiskas institūcijas starpniecību. Tādējādi konvencija pēc būtības nepieļauj situāciju, kurā bēgļa tiesību faktiska īstenošana tiek padarīta atkarīga no tādas sadarbības ar izcelsmes valsts iestādēm, kas, ņemot vērā bēgļa statusa piešķiršanas iemeslus, viņam nav reāli pieejama.

ANO Bērnu tiesību konvencijas 3. panta 1. punkts uzliek valsts pārvaldes iestādēm pienākumu visās darbībās attiecībā uz bērnu kā primāru apsvērumu vērtēt bērna labākās intereses, turklāt šis izvērtējums veicams individuāli un tam jābūt atspoguļotam arī pieņemtajā lēmumā. Konvencijas 7. pants nostiprina bērna tiesības iegūt pilsonību. Vienlaikus Konvencijas 2. panta 2. punkts prasa aizsargāt bērnu no nelabvēlīgām sekām, kas saistītas ar viņa vecāku statusu. Tādēļ situācijā, kad bērna iespējas iegūt stabilu un viņa faktiskajai ģimenes dzīvei atbilstošu tiesisko statusu ir atkarīgas no darbībām, kuras viens no viņa vecākiem sava bēgļa statusa dēļ objektīvi nevar veikt, starptautisko standartu kopums prasa individuāli noskaidrot, vai prasītā rīcība ir reāli iespējama un vai pastāv cits bērna labākajām interesēm atbilstošs un ilgtspējīgs tiesiskais risinājums.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) ir atzinusi, ka pilsonība ir personas sociālās identitātes elements un ka patvaļīgs atteikums pilsonības jautājumā noteiktos apstākļos var skart Eiropas Padomes Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantu (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību).[3] Arī jautājums par bērna pilsonību skar viņa sociālo identitāti un līdz ar to privāto dzīvi konvencijas 8. panta izpratnē un atteikums atzīt bērna pilsonību var radīt būtiskas sekas viņa juridiskajam statusam un dažādu tiesību izmantošanai.[4]

ECT ir norādījusi, ka valsts, piešķirot bēgļa statusu, atzīst, ka personai ir pamatotas bailes no vajāšanas un ka persona šo baiļu dēļ nevēlas izmantot savas pilsonības valsts aizsardzību. Tādēļ prasība vērsties pie tās valsts iestādēm, no kuras persona ir aizbēgusi vajāšanas dēļ, būtu grūti savienojama ar tiesiskuma principu un valsts starptautiskajām saistībām.[5]

ECT ir vērsusi uzmanību, ka situācijās, kas saistītas ar personai piešķirto starptautisko aizsardzību, iestādes atteikums nevar tikt pamatots vienīgi ar formālu prasības neizpildi, ja iestāde nav

[3] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011. gada 11. oktobra spriedums lietā Genovese v. Malta, iesniegums Nr. 53124/09, 30. punkts.
[4] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2022. gada 13. janvāra spriedums lietā Hashemi and Others v. Azerbaijan, iesniegums Nr. 1480/16, 45. - 49. punkts.
[5] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 11. jūlija spriedums lietā S.E. v. Serbia, iesniegums Nr. 61365/16, 79. punkts.

noskaidrojusi un izvērtējusi, vai konkrētajai personai attiecīgās prasības izpilde, ņemot vērā tās individuālos apstākļus, praksē vispār ir iespējama.[6]

4. Vērtējums un secinājumi

ANO Konvencijas par bēgļa statusu 25. pants aizsargā Bērna tēvu kā bēgli, nevis Bērnu kā viņa ģimenes locekli. Tomēr, ja Bērna atteikšanās no Krievijas Federācijas pilsonības nav iespējama bez Bērna tēva personiskas vēršanās Krievijas Federācijas iestādēs, kas pēc savas būtības nav savienojama ar viņam piešķirto starptautisko aizsardzību, šie apstākļi ir vērtējami kopsakarā ar Bērna tēvam piešķirtā bēgļa statusa pamatu un būtību.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. pantā ietvertais bērna labāko interešu princips prasa ne vien izvērtēt bērna situāciju konkrētā lēmuma pieņemšanas brīdī, bet arī tiekties uz tādu risinājumu, kas bērnam ir ilgtspējīgs ilgtermiņā. Konkrētajā situācijā, kurā vienam no bērna vecākiem Latvijā ir piešķirts bēgļa statuss saistībā ar vajāšanas risku Krievijas Federācijā, otrs vecāks ir Latvijas pilsonis, bet viņu kopīgais mazgadīgais bērns saglabā vienīgi Krievijas Federācijas pilsonību, šāda statusa saglabāšana var nebūt bērna interesēm atbilstošs un ilgtspējīgs risinājums.

Bērna faktiskā dzīves vide, ģimenes dzīve un tiesiskā saikne ir izveidojusies Latvijā, savukārt viņa juridiskā saikne ar Krieviju pastāv apstākļos, kad vienam no Bērna likumiskajiem pārstāvjiem vēršanās šīs valsts iestādēs var būt nesavienojama ar viņam piešķirtās starptautiskās aizsardzības būtību. Šāda situācija var radīt ilgstošu pretrunu starp Bērna formālo pilsonisko piederību un viņa ģimenes faktisko privāto dzīvi, kā arī praktiski ierobežot vecāku iespējas pilnvērtīgi īstenot bērna tiesības un likumiskās intereses jautājumos, kuros nepieciešama Krievijas Federācijas iestāžu iesaiste. Tādēļ, vērtējot bērna labākās intereses, būtiski ir raudzīties ne tikai uz to, vai formāli ir izpildāmas Pilsonības likuma prasības, bet arī uz to, vai izvēlētais risinājums ilgtermiņā nodrošina bērnam stabilu, drošu un viņa faktiskajai dzīves situācijai atbilstošu tiesisko statusu.

Situācijā, kad Bērna faktiskā saikne ar Krievijas Federāciju ir būtiski vājinājusies vai pat zudusi, bet viņa ģimenes dzīve un pastāvīgā tiesiskā saikne ir izveidojusies Latvijā, Bērna Krievijas pilsonības saglabāšana pati par sevi nenodrošina stabilu un praktiski izmantojamu tiesisko statusu. Ja bērna vecāki faktiski nevar pilnvērtīgi izmantot Krievijas Federācijas iestāžu aizsardzību un pakalpojumus, šāds statuss var radīt bērnam ilgstošu tiesisko nenoteiktību. Tas savukārt var neatbilst prasībai Bērna

[6] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2022. gada 14. jūnija spriedums lietā L.B. v. Lithuania, iesniegums Nr. 38121/20, 96. punkts.

labākajās interesēs rast tādu risinājumu, kas atbilst viņa faktiskajai dzīves situācijai un nodrošina stabilitāti ilgtermiņā.

Vēršu uzmanību uz Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 25. jūnija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKA-621/2024 (turpmāk – Senāta lēmums), kurā Senāts atzina par pamatotu zemākas instances tiesas secinājumu, ka bērna pilsonības lietā var pastāvēt netipisks gadījums, kurā Pilsonības likuma normu formāla piemērošana novestu pie nesamērīga un netaisnīga rezultāta. Senāts uzsvēra, ka tiesību normas par pilsonības iegūšanu nedrīkst piemērot formāli un ka lēmums jāvērtē bērna tiesību un interešu prioritātes kontekstā.[7] Senāts īpaši uzsvēra, ka netipiskos faktiskajos apstākļos tiesību normas var būt nepieciešams pielāgot, lai nonāktu pie taisnīga risinājuma, un ka bērna interešu prioritāte var prasīt pēc iespējas ātrāk nodrošināt taisnīgumu, nevis formālu tiesību jautājuma risināšanu par to, uz kuras tiesību normas pamata tas pareizāk būtu darāms.[8]

Konkrētajā gadījumā Bērna izstāšanās no Krievijas Federācijas pilsonības procedūra ir uzsākta un Bērna tēvs ir devis notariālu piekrišanu, kā arī, kā izriet no lietas materiāliem, nepastāv citi šķēršļi Bērna uzņemšanai Latvijas pilsonībā. Taču, kā norāda Bērna vecāki, Krievijas Federācija šajā procedūrā izvirza striktu un beznosacījuma prasību – dokuments par bērna izstāšanos no Krievijas Federācijas pilsonības netiek izsniegts, kamēr iesniegumu personīgi klātienē konsulārās amatpersonas priekšā nav parakstījuši abi vecāki.

Administratīvā procesa likuma 59. panta pirmā daļa uzliek Pārvaldei pienākumu iegūt lēmuma pieņemšanai nepieciešamo informāciju un paredz iespēju izmantot visas tiesiskās informācijas iegūšanas metodes. Tāpēc Pārvaldei pirms lēmuma pieņemšanas būtu jānoskaidro, vai Bērna izstāšanās no Krievijas Federācijas pilsonības ir iespējama bez tēva personiskas ierašanās Krievijas Federācijas diplomātiskajā pārstāvniecībā vai citās Krievijas Federācijas iestādēs. Ja Pārvalde konstatē, ka Bērnam ekspatriācijas atļauju objektīvi nav iespējams saņemt tādēļ, ka Krievijas Federācijas procedūra prasa Bērna tēva personisku vēršanos, kas nav savienojams ar viņam Latvijā piešķirtā bēgļa statusa būtību, tad lieta pēc būtības vairs neatbilst tipiskajam gadījumam, kuru regulē Pilsonības likuma 12. panta pirmās daļas 6. punkts. Šādā gadījumā kumulatīvi nozīmīgi ir vairāki apstākļi:

1) bērns ir nepilngadīgs un pats nevar ietekmēt ārvalsts iestādes rīcību;
2) viens no vecākiem ir Latvijas pilsonis, bet otram Latvija ir piešķīrusi bēgļa statusu;

[7] Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024.gada 25.jūnija rīcības sēdes lēmums Lietā Nr. A420176223, SKA-621/2024, 3. punkts.
[8] Turpat, 4. punkts.

3) bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijā;
4) bērna pilsonības lieta jau ilgstoši nav atrisināta un formāla tiesību normu piemērošana var būt pretēja Bērna labākajām interesēm.

Senāta lēmumā ietvertās atziņas prasa bērna pilsonības lietās izvairīties no tādas tiesību normu piemērošanas, kas formāli ir pareiza, bet konkrētajos apstākļos noved pie nesamērīga un netaisnīga rezultāta. Tādējādi Pārvaldei būtu jāizvērtē, vai Pilsonības likuma 12. panta pirmās daļas 6. punktā noteiktās prasības piemērošana konkrētajos apstākļos atbilst šīs tiesību normas mērķim, ņemot vērā bērna tiesības un labākās intereses, bēgļa statusa kā starptautiskās aizsardzības institūta būtību, kā arī nepieciešamību nodrošināt, lai likumā paredzētā iespēja iegūt Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā būtu praktiski īstenojama.

Ieteikumi

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu un 25. panta pirmo un trešo daļu pabeidzu pārbaudes lietu Nr. 2026-44-8H ar atzinumu un sniedzu **Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei** šādus ieteikumus.

1. Noskaidrot [personas B] Krievijas Federācijas ekspatriācijas atļaujas saņemšanas procedūras faktisko stadiju un konkrēto šķērsli, nepieciešamības gadījumā aicinot Bērna vecākus iesniegt viņu rīcībā esošos dokumentus atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59. panta pirmajai daļai.

2. Ja ekspatriācijas atļaujas saņemšanai nepieciešama [personas C] personiska klātienes vēršanās Krievijas Federācijas iestādēs, izvērtēt, vai šāda prasība ir savienojama ar viņam piešķirtā bēgļa statusa pamatu un starptautiskās aizsardzības būtību.

3. Ja tiek konstatēts, ka ekspatriācijas atļauju objektīvi nav iespējams saņemt tieši [personas C] bēgļa statusa un ar to saistītās aizsardzības dēļ un nav drošas un reālas alternatīvas prasības izpildei, izvērtēt, vai nav pamata atzīt konkrēto situāciju par netipisku gadījumu un risināt to [personas B] labāko interešu prioritātes kontekstā, ņemot vērā viņas ilgstošo un faktisko saikni ar Latviju un mātes Latvijas pilsonību.

Par šajā atzinumā ietverto ieteikumu izpildi lūdzu informēt Tiesībsarga biroju līdz **2026. gada 18. decembrim**.

Ar cieņu

tiesībsardzes vietniece Laura Šāberte